

Helsinki: 26.9.2013
Asianumero 2013-00259
Viite Lausuntopyyntö 23.8.2013, OKM/122/040/2011
Asia Lausunto ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämistä koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Yleistä

Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus ja Kirkon työmarkkinalaitos pitävät esitettyjä säädösmuutoksia kannatettavina. Esitettyjen muutosten pohjalta tutkintorakennetta ja tutkintojen perusteita voidaan kehittää joustavammin työelämän muuttuvia tarpeita vastaaviksi. Säädösten yhtenäistäminen ja tähän liittyvä terminologinen uudistaminen helpottavat eri tutkintotyyppien tuottaman suhteuttamista toisiinsa. Valinnaisuuden lisääminen palvelee työelämää ja tutkinnon suorittajaa työelämän muutoksessa hyvin.

Ammatillisen perustutkinnon määritelmä (L 4 §, aikL 12 a §) sekä pakolliset ja valinnaiset ammatilliset tutkinnon osat (L 12 a §, L 13 §, aikL 12 c §) erityisesti säänneltyjen ammattien näkökulmasta

Ammatillisen perustutkinnon määritelmä on nyt tehdyssä lakiesityksessä muotoiltu tarkoituksenmukaisemmin kuin työryhmän esityksessä 18.3.2013. Keskeistä on, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneen osaamisessa on otettu huomioon eri tasot: laaja-alaiset perusvalmiudet sekä vähintään yhdellä osa-alueella erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito. Ammatti- ja toimialat eroavat kuitenkin siinä, missä suhteessa ne edellyttävät ammatillisia perusvalmiuksia sekä toisaalta erikoistuneempaa osaamista ja työelämän edellyttämä ammattitaitoa.

- Säänneltyt ammatit edellyttävät itsenäistä suoriutumista ammatin perustehtävistä yleensä useammalla kuin yhdellä osa-alueella. Tämä tulee ottaa huomioon, kun ammatillisia perustutkintoja koskevassa tutkintorakenneasetuksessa määritellään tutkinnot ja niiden osaamisalat.
- Säänneltyjen ammattien edellyttämän riittävän erikoistuneen osaamisen sekä työelämän edellyttämän ammattitaidon kehittymiseksi on myös tarkoituksenmukaista, että alan erityispiirteiden ja vaatimusten mukaisesti voidaan joustavasti määritellä ammatillisen perustutkinnon pakollisten ja valinnaisten ammatillisten tutkinnon osien määrät sekä tarvittaessa myös suorittamisjärjestys. Tätä tukee myös se, että pakolliset tutkinnon osat voidaan tarvittaessa määritellä osaamisalakohtaisesti. (L 12 a § 2. mom., L 13 § 2. mom., aikL 12 c §; yksityiskohtaiset perustelut s. 20, 25, 27, 45.)

Yhteiset tutkinnon osat (L 12 a §, 3. mom., yksityiskohtaiset perustelut s. 25-26)

Ammatillisen perustutkinnon yhteisten opintojen kokoaminen neljäksi yhteiseksi tutkinnon osaksi on kannatettavaa. Työhyvinvoinnin, elinikäisen oppimisen ja työurien pidentämisen näkökulmasta on olennaista, että *yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen* on koottu omaksi temaattiseksi kokonaisuudekseen ja että sen ehdotettu laajuus (8 osp) on riittävä. On kannatettavaa, että työkyvyn ylläpitämisen, liikunnan ja terveystiedon osa-alue kuuluu pakollisena myös yli 18-vuotiaille. Tämän osa-alue kuitenkin loogisesti kuuluisi työelämätaitojen osa-alueeseen. Näin ilmaistuna työkyvyn ylläpitäminen saattaa ajatuksellisesti kaventua fyysisen työkyvyn ylläpitämiseksi. Se on omana osa-alueenaan oppisopimuskoulutusta koskevan säädöksen (Vn A 4 §) takia, mutta ei palvele työkyvyn ylläpitämisen kokonaisvaltaista tulkintaa.

Sosiaalisen ja kulttuurillisen osaamisen osa-alueiden valinnaisuus tulee käytännössä merkitsemään sitä, että valinnaisuus toteutuu koulutuksen järjestäjän näkökulmasta, ei tutkinnon suorittajan. Osa-alueiden ja osaamistavoitteiden

26.9.2013

toteuttaminen riippuu koulutuksen järjestäjien mahdollisuudesta toteuttaa niitä. Tämä asettaa tutkinnon suorittajat eriarvoiseen asemaan. On ammatti- ja toimialoja, joille sosiaalinen ja kulttuurillinen osaaminen on suoraan ammatillista osaamista tukevaa ja sitä täydentävää.

- On kannatettavaa, että työelämän osaamistarpeiden perusteella on tarvittaessa mahdollisuus määritellä tutkinnon perusteissa jokin tämän tutkinnon osan osa-alue pakolliseksi. Tämä varmistaa näiden osaamistavoitteiden toteutumisen koulutuksen järjestäjästä riippumatta.

Tutkintojen ja tutkinnon osien mitoituserusteet (L 12 §)

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011-2016 (KESU) toimenpiteen 82 mukaan ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten ja arvosanojen eurooppalainen siirtojärjestelmä (ECVET) otetaan käyttöön kaikissa ammatillisissa tutkinnoissa vuonna 2014. Säädösesitysten perusteluissa ei mainita, miksi tätä KESUn toimenpidettä ei ole otettu huomioon. Työelämän näkökulmasta ei ole perusteltua, että näyttötutkintona suoritettavat ammatilliset tutkinnot jäisivät ilman ECVET-osaamispisteitä. Ne lisäävät tutkintojärjestelmän läpinäkyvyyttä ja yhdenvertaisuutta, kun osaamista tunnustetaan, tutkintoja tunnustetaan tai hakeudutaan jatko-opintoihin. Työelämän näkökulmasta esimerkiksi henkilöstön rekrytoinnissa on selkeyttävää, että tutkintotodistuksessa näkyy tutkinnon laajuusmitta sen suoritustavasta riippumatta. Tutkintotodistukseen tulisi kirjata tutkintotyyppiin tai tutkinnon suorittamistapaan liittyvät selitteet tai tarkenteet.

- ECVET-osaamispisteet tulisi ottaa käyttöön kaikissa ammatillisissa tutkinnoissa tutkinnon suoritustavasta riippumatta.

Työelämässä tulee kestävästi useita vuosia, ennen kuin ECTS- ja ECVET-järjestelmien ero avautuu niin esimiehille kuin tutkinnon suorittaneille. Tämä edellyttää ohjeistusta ja neuvontaa. Esimerkiksi rekrytoitaessa henkilöstöä sellaisiin työtehtäviin, joihin voivat hakeutua eri koulutusasteiden tutkinnon suorittaneet, pisteiden erinimisyys ja -luonteisuus saattavat aiheuttaa tulkintaongelmia, kun vertaillaan eriasteisten tutkintojen suorittaneita hakijoita keskenään. Toisaalta molempia järjestelmiä yhdistää periaate siitä, että vuoden aikana suoritettavat oppimistulokset vastaavat 60 pistettä.

Esityksissä kiinnittää huomiota se, että ECVET-suositusten mukainen osaamispisteiden määrittelyn kolmas vaihtoehtoinen kriteeri, joka liittyy työpanoksen arviointiin (s. 23), ei ole mukana lakiesitykseen kirjatuissa tutkinnon osien osaamispisteiden määräytymisperusteissa (L 12 § 3. mom.). Tulkitaanko työmäärän arviointi yhdeksi osatekijäksi tutkinnon osan vaikeusasteen määrittämisessä (s. 24)? ECVET-suosituksen mukaan kolmea määräytymiskriteeriä voidaan käyttää myös niiden yhdistelmänä (s. 23), mikä tapa on valittu lakiesitykseen. Tämä tapa on haastava, koska se antaa toisaalta mahdollisuuden ottaa huomioon tutkintokohtaisesti työelämän edellyttämät erityispiirteet, mutta toisaalta voi luoda vertailtavuusongelmia eri alojen tutkintojen tai tutkinnon osien välille.

Esitysten mukaan on mahdollista, että samaa tutkinnon osaa suorittavat eri osaamisalojen tai perustutkintojen opiskelijat saavat siitä eri osaamispistemäärän esimerkiksi silloin, kun sen tutkinnon osan suhteellinen merkittävyys työelämän näkökulmasta on arvioitu eri tavoin (s. 23). Tämä voi myös johtaa siihen, että tutkinnon 180 osaamispisteen laajuus ylittyy, mihin lakiesityksen 12 § 3 mom. antaa tuki mahdollisuuden. Työnantajan näkökulmasta saman tutkinnon osan tai tutkinnon eri laajuisuus voi myös aiheuttaa tulkinta- ja vertailtavuusongelmia työhön rekrytoitaessa.

- Tutkinnon osan osaamispisteitä määritettäessä on keskeistä, että saman tutkinnon eri osaamisalojen sekä lähialojen tutkintojen osien painoarvon määrittelyn kriteerit olisivat riittävän samankaltaiset.

Opinto-ohjaus ja henkilökohtaistaminen (AikL 8 a §, 9 b §)

Ammatillista aikuiskoulutusta koskevaan lakiesitykseen ehdotetut tarkennukset opiskelijan oikeudesta saada opinto-ohjausta ovat oppimisen ja tutkinnon suorittamisen prosessin näkökulmasta tärkeitä silloin, jos valmistavan koulutuksen toteuttaja on eri taho kuin näyttötutkinnon järjestäjä. Näin varmistuu näyttötutkinnon suorittajan oikeus

26.9.2013

saada ohjausta myös valmistavan koulutuksen aikana tai henkilökohtaistamisen yhteydessä erityisesti niissä perustutkinnoissa, joihin sovelletaan erityisiä terveydentilaa koskevia vaatimuksia, joissa valintamenettelyyn kuuluvat soveltuvuuskokeet ja joissa noudatetaan opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyviä ns. SORA-säädöksiä.

Itsenäisen ammatin harjoittamisen valmius koulutuksen tarkoituksen (L2 §, aikL 2 §) sekä tavoitteiden (L 5 §) määrittelyssä/Koulutuksen tarkoitus (L2 §, aikL 2 §) ja tavoitteet (L 5 §)

Lakiesitysten koulutuksen tarkoitusta kuvaavat pykälät (L 2 §, aikL 2 §) eroavat toisistaan mm. siten, kuinka yrittäjyysosaaminen on niissä ilmaistu. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoitusta kuvaavassa pykälässä mainitaan, että koulutuksen tarkoituksena on antaa valmiuksia yrittäjyyteen. Ammatillisen peruskoulutuksen tarkoitusta kuvaavassa pykälässä ei mainita yrittäjyysosaamista, vaan se mainitaan koulutuksen yksilötason tavoitteita määrittävässä pykälässä (L5 §). Näissä kaikissa pykälissä valmiuksien antaminen yrittäjyyteen korvaa nykyisen lain vastaavassa pykälässä olevan ilmauksen valmiuksien antamisesta itsenäiseen ammatin harjoittamiseen. Nyt lakiesitys (L 5 § 1. mom.) antaa sen kuvan, että ammatillisen perustutkinnon edellyttämä osaaminen ja ammattitaito eivät sisällä valmiuksia yrittäjyyteen. Samankaltaisesti voi tulkita, että aikuiskoulutuksessa valmiudet yrittäjyyteen eivät kuuluisi väestön ammatillisen osaamisen kohottamiseen (Aik L 2§).

Yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 22 ja 40) todetaan, että termi yrittäjyys kattaa sekä toimimisen itsenäisenä ammatin harjoittajana että työnantajayrittäjyyden. Sisäisen yrittäjyyden ulottuvuus osana yrittäjyystermiä ei ole kuitenkaan niin vakiintunut, että se automaattisesti yhdistettäisiin siihen, jos pykälää lukee ilman perusteluosaa. Perinteisesti on tulkittu, että itsenäisenä ammatin harjoittajana toimimiseen kuuluvat valmiudet sekä yrittäjyyteen että palvelussuhteessa työskentelemiseen.

- Yrittäjyyteen liittyvät valmiudet ovat olennainen osa työelämän edellyttämää ammatillista osaamista ja niiden mainitseminen jollain tapaa koulutuksen tarkoitusta tai tavoitetta koskevissa pykälissä on kannatettavaa.
- Itsenäisenä ammatin harjoittajana toimiminen on pitkään käytössä ollut termi, ja se sisältää yrittäjyyteen liittyvät valmiudet. Termi kannattaa palauttaa, koska se korostaa tutkinnon suorittaneen valmiutta toimia ammatissaan itsenäisesti, mikä on erityisesti säännellyissä ammateissa tärkeää.

Lausunnon keskeinen sisältö

- Esitykset ammatillisten tutkintojen muodostumisesta, erityisesti mahdollisuus määrittää tutkintoon kuuluvien pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien määrät ja suoritusjärjestys, myös osaamisaloittain, on tärkeitä säänneltyjen ammattien näkökulmasta.
- ECVET-osaamispisteet tulisi ottaa käyttöön kaikissa ammatillisissa tutkinnoissa tutkinnon suoritustavasta riippumatta.
- Määritettäessä tutkinnon osan osaamispisteitä tutkinnon perusteisiin on keskeistä, että saman tutkinnon eri osaamisalojen sekä lähialojen tutkintojen osien painoarvon määrittelyn kriteerit ovat riittävän samankaltaiset.
- Ammatillista aikuiskoulutusta koskevaan lakiesitykseen ehdotetut tarkennukset, jotka liittyvät henkilökohtaistamiseen sekä opiskelijan oikeuteen saada opinto-ohjausta ovat tärkeitä niiden tutkintojen näkökulmasta, joissa noudatetaan ns. SORA-lainsäädäntöä.
- Lakiesitykseen palautetaan koulutuksen tarkoitusta ja tavoitetta koskeviin kohtiin termi valmiudet toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana.

Pirjo Pihlaja
Kirkkoneuvos

Pekka Huokuna
Kirkkoneuvos